

TATAR HALK EDEBİYATINDA BEYİT TÜRÜ ve SÜYÜMBİKE BEYİTİ

Âdile OKUMUŞ*

Tatar Türklerinin, İdil Bulgarları devrine kadar uzanan eski bir edebiyatları vardır. Türk Halk Edebiyatında olduğu gibi, Tatar edebiyatı da sözlü geleneğe dayanır. Tarihin çeşitli dönemlerinde pek çok baskı ve zulme uğramış olan Tatarlarda, zengin yazılı ve sözlü gelenek edebiyatı her zaman önemini korumuştur.

Sözlü gelenek edebiyatının zengin türleri, farklı Türk boyları içinde geleneğin bir devamı olarak, bazen farklı isimlerle günümüze değin süre gelmiştir. Tatar halkı içinde yaygın bir biçimde söylenmesi sebebiyle Türklerdeki sözlü şiir söyleme geleneğinin bir uzantısı kabul ettiğimiz “beyit” türü de bunlardan biridir. Başkırt¹ ve Uygurlarda² da aynı adla geçen “beyit”in Tatar halk Edebiyatı içinde önemli bir yeri vardır. Tatar halkı içinde yaygın bir biçimde söylenmesi sebebiyle beyite, Türklerdeki sözlü şiir söyleme geleneğinin bir uzantısıdır diyebiliriz.

Bugün daha çok Arap Edebiyatından dilimize ve edebiyatımıza giren, aynı ölçüde ve anlamca birbirine bağlı iki dizeden oluşan divan şiiri nazım birimi olarak tanımlanan beyit kelimesi aslında, şiir türü ve nazım şekli olarak bize yabancı değildir. Bilindiği gibi eski Türk şiirinde nazım biriminin beyit olduğunu da öne süren görüşler vardır. Bunun yanında aynı adla olmasa bile, “beyit”in eski Türk şiirinde kullanıldığı türler de vardır. Eski Türk şiirinin en çok kullanılan türlerinden biri olan koşuk, “iki mısralı nazım, beyit” veya “beyit ve nazımla eş anlamlı bir kelime”³ olarak tanımlanmaktadır. F. Köprülü koşuk şeklindeki şiirlerin, ekseriyetle her iki mısraı birbiriyle kafiyeli

* Arş. Grv., AKÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

¹ *Başkırt Halk İcadı, Ekiyetter, Rivayetter, Hetireler, Sesender İcadı*, Başkırdistan Kitap Neşriyatı, Ufa, 1982, s. 250-258, 305-310

² *Uygur Foklorunun Antologiyası*, Kazakistan SSR Nauka Neşriyatı, Almatı, 1988, s. 84-110

³ Hikmet Dizdaroğlu, *Halk Şiirinde Türler*, TDK Yayınları, Ankara, s.40

beyitlerle yani bugünkü tabir ile mesnevi şekline uyularak ve en çok on üç hecelinin 6-7 duraklısı ile yazıldığını söylemektedir.⁴

A.Talat Onay ise, Halk Şiirlerinin şekilleri içinde aldığı beyiti şöyle tanımlar: Bir mısraa kendi ölçüsünde bir parça ulamakla yapılır. Bu parçanın öbürüyle mana yönünden ilişiği olmak gerekir. Beyitler ya kafiyeli/ayaklı olur yahut olmaz. Kafiyeli olursa saz şairlerince ismi beyit, olmazsa müfrettir.⁵ Denilebilir ki beyit, Eski Türk şiiri nazım birimi olmamakla birlikte, beyit şeklindeki ikiliklerle şiir söyleme geleneği Türk şiirinde çok eski devirlerden beri vardır.

Tatar Halk Edebiyatı şiir türlerinden biri olan beyit kelimesinin kaynağıyla ilgili farklı görüşler olmakla beraber kelimenin Tatarca'ya da Arapça'dan geçtiği kabul edilmektedir.

Beyit; kaynaklarda "Bir kişiye veya olaya bağışlanan adette latife, mizah"⁶ veya "Tatar halk icadının lirik-epik türüdür. Onun temelinde kaygılı veya gülünç vakıa yatar. Eser şu vakıa neticesinde kişi günlünde doğan hisleri beyan eder"⁷ şeklinde tanımlanmaktadır.

Bu tür eserler, halk dilinde sadece beyit değil münacaat, cıru, erbagıy (erbain) denilerek de adlandırılır. Tatarlarda beyitlerin ortaya çıkışıyla ilgili farklı görüşler vardır. Mesela; Gali Rahim, beyitlerin bir olay üzerine kendine özgü küylerle (ezgi) çıkarılıp olay unutulunca, şarkıya dönüşüp gittiğini savunur. Folklorcu Hamit Yarmi de, Katanov gibi beyitlerin aslının uzun, lirik cırlardan doğup geliştiğini söyler.

F. Urmançiev, beyitlerden önce münacaatları olarak beyit ibarelerinin bazılarının "kabir taşlarına yazmak için şiir çıkarma pratiği paralelinde formalıştığını kabul eder. M.Bakirov ise, beyitlerdeki facialılığın destanlardan geldiğini düşünmektedir.

Sözlü şiir söyleme geleneğinin devamı olan beyitlerin, bir tür olarak doğup gelişmesini H.Yarmi 13.-14. Asırlara götürmektedir.

⁴ Fuat Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara, (6. Baskı), s.246

⁵ A.Talat Onay, *Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i*, (Haz. C. Kurnaz), Akçağ, Ankara, 1996, s. 10

⁶ *Tatar Tilinin Anlatmalı Sözlüğü*, Cilt 1, Kazan 1977, s.203

⁷ *Tatar Halk İcadı, Beyitler*, Kazan, 1983, s.5

Tatar Halk İcadında ise beyitlerin 15-16 asırlarda bir tür olarak doğup şekillendiği kaydedilir.

Diğer edebî mahsuller gibi beyitler de, sözlü ve yazılı şekilde günümüze kadar ulaşmış, halk arasında yayılmıştır. Beyitlerin yazılı edebiyata yakın oluşları üzerinde duran G.Tulımbay, kısaca beyitlerin nasıl yayıldıklarını, korunduklarını, onların yazı ile ne kadar bağlı olduklarını medrese öğrencilerinin defterlerine bakarak görebileceğimizi belirtirken; “Mektep-medrese öğrencilerinin edebî kütüphanelerinin zenginliği tuttıkları beyit defterleriyle ölçülürdü”⁸ diyerek, bu defterlerin beyitlerin korunması ve yayılmasında ne kadar önemli olduğunu vurguluyor. Demek ki, beyitler sözlü kaynaklarla olduğu kadar bizim cönkleri hatırlatan beyit defterlerinde de yazılı olarak muhafaza ediliyorlardı .

Hiç şüphesiz ayrı beyitlerin yazılı halde bulunmaları veya defterden deftere geçirilmeleri onların yok olmadan saklanmalarına ve halk arasında yayılmalarına yardım etmiştir. Ama sadece bununla kalmayıp; onlar halk icadının diğer türleri gibi ayrı kişiler –beyitçiler tarafından takmak* tarzında söylenir veya her biri kendine mahsus küy (ezgi) ile bestelenip, dilden dile geçme yoluyla da yayılırlar ve bu yolla korunurlar.⁹

Beyitlerde işlenen konulara gelince; beyitte temel öge bilinen bir olaydır: Savaş, depresyon, ayrılık, yığıtlik, şahsi facialar, güldürü, ve hiciv gibi hemen her konu beyit türüne girer. Aksak Timur Beyiti, Şah Ali Beyiti, Kız Satu Beyiti, Etkey Birdi Bir Nadana (Babam Verdi Bir Nadana), Bala Mişkin Beyiti bu türün önemli örneklerindedir.

Beyitin ne kadar zengin ve yaygın bir şiir türü olduğunu Tatarların büyük şairi A. Tukay şu cümleyle anlatır. “Çü az gına bir nerse şilt etti mi indi anın turında irtege uramga beyitler çıka.”(Azıcık bir şey oldumu şimdi onun hakkında yarın sokağa beyitler çıkar.)

Mani, türkü gibi beyitlerin de çoğunun sahibi belli değildir. Sahibi bilinenlerin bir kısmı da zamanla unutulmakta anonimleşmek-

⁸ *Tatar Halk İcadı, Beyitler*, Kazan, 1983, s.5

* Takmak: Genellikle hiciv ve mizah ağırlıklı kısa ve basit şiir.

⁹ Hamit Yarmi, *Tatar Halkının Poetik İcadı*, Kazan, 1967, s.114

tedir. Bazı beyitler bir kişinin değil birkaç kişinin (medrese öğrencileri, askerler vb.) mahsulü de olabilmektedir. Mesela 19.yy da çıkarılan “Rus-Fransız Savaşı Beyiti, Rus-Türk Savaşı Beyiti, Muhammet Gazi Beyiti vb. Bu beyitlerin kimler tarafından çıkarıldığı ise, genellikle şiirin ilk veya ikinci beyitinde söylenir. Bunu şu iki örnekte görebiliriz:

Bu beyiti çıkardık dört beş şakirt yığılıp

Muhammet Gazi vefat etti at üstünden düşüp

(Muhammet Gazi Beyiti)

Bu beyiti biz yazdık, nice asker yığılıp

Gece-gündüz ağlamaktan bitti gözyaşlarım

(Rus-Türk Savaşı Beyiti)

Beyitler konu ve anlatım gibi yönlerden bizim Halk edebiyatı şiir türlerinden daha çok destana benzemektedirler. Kaynaklarda verilen bilgiler ve beyit metinlerinden hareketle beyitlerde görülen başlıca özellikleri şöyle sıralayabiliriz.

1.Genellikle “Bismillahi ve billahi” sözleriyle başlarlar. (Bismillahi ve billahi geldi Kurban Bayramı/Biz söyleyelim siz dinleyin Maksume Kız Beyitini)

2.Beyitlerle oluşturulanlarının yanında, dörtlüklerle oluşturulanları da vardır.

3.Her konuda söylenebilirler. Konu sınırlaması yoktur. Aynı konuda (Türk-Rus Savaşı, Japon-Rus Savaşı vb.) birden fazla beyit söylenebilir.

4.Hepsinin kendine mahsus ezgisi (küyü)vardır.

5.Çoğunun söyleyeni belli değildir.Anonimdirler.

6.Tarihi olayları anlatanlarda olayın tarihi, ay ve yıl olarak beyitlerde verilir. (Tarih min de tuğuz yüzde dürtinçi il içinde/İlimizden çıkıp gittik Şevval ayı başında v.b.)

7.Şiirlerde beyit sınırlaması yoktur. 5,6,7,8,12,19,21,48,66,71 gibi bir birinden çok farklı sayıda, konunun uzunluğuna göre söylenir.

Buraya kadar genel özelliklerini ortaya koymaya çalıştığımız beyit türünün bir örneğinden “Süyüm-bike beytinden bahsetmek istiyoruz. Süyüm-Bike bilindiği gibi tarihi bir kişiliktir. Süyüm-bike'nin Ruslar tarafından esir edilerek Moskova'ya götürülmesinden sonra, eskiden Han Mescidi olarak anılan caminin yanındaki minare Süyüm-bike Minaresi olarak anılmaya başlanmıştır.

Hadi Atlasî, onun adının Rûznâmelerde “Süyün-bik”, “Sümbik”, “Sambik”, “Sümik”, “Süyün-bek” gibi çeşitli şekillerde yazıldığını ama onun gerçek adının “Süyün-bek” olup diğerlerinin bundan bozma olduğunu belirtir. Süyün-bike adının “sevinmek” manasına gelen “süyün” ile “bey hatunu” anlamına gelen “bike” kelimelerinden oluştuğunu söyler.¹⁰

Şiirin ilk beytinde de belirtildiği gibi 1515'te dünyaya gelen Süyüm-bike genç yaşta, 1532'de Safa Giray'ın yerine Kazan tahtına çıkarılan Rus taraftarı, on üç yaşındaki Can Ali ile evlendirilir. İki yıl sonra Can Alinin öldürülmesiyle dul kalır. Bu kez Kazan tahtına ikinci defa çıkarılan Safa Girayla evlenir. 1549'da Safa Giray'ın ani ölümüyle, üç yaşındaki oğlu Ütemiş Girayla ikinci kez dul kalır. Kazanlıların Ütemiş'i Han olarak tanımaları üzerine Kazan'ın ikinci defa kuşatılmasına kadar Süyüm-bike oğluna naibelik yapar. Devlet işlerinden anlayan Kırımli Koçak Oğlan da yardımcısıdır. Süyüm-bike, Kazan Hanlığının en talihsiz bir zamanına denk gelir. Rus Çarı Korkunç İvan 1550'de ikinci defa Kazan'ı kuşatır. Ama Kazanlılar tarafından hezimete uğrattırılır. Bu sefer Çar, 1551'de Kazan'ı alabilmek için şehre atmış kilometre mesafede Züye nehrinin İdil'e döküldüğü yerde Züye Kalesini yaptırır. Bunun üzerine telaşlanan şehrin dağlık kısmındaki Çuvaş ve Çirmişler Moskova tabiyetine girmeye başlarlar. Bu arada Ruslarca Kazan Hanlığı sahasına ait İdil ve Kama nehri geçitleriyle Kazan şehri her taraftan abluka altına alınır. Şehirde büyük bir heyecan baş gösterir. Rus taraftarları Kazan'dan Kırım tahakkümü kalkarsa Rus Çarıyla iyi geçinecekleri ümidine kapılırlar. Bu amaçla Nogayları ve Süyüm-bike'nin en büyük destekçisi olan Kozıcak Oğlanla yanındaki Kırımli askerleri Kazandan uzaklaştırırlar. Bunun üzerine Kazan'daki hakimiyet Rus taraftarlarının eline geçer. Huday-Kul

¹⁰ Hadî Atlasî, *Süyümbike*, Kazan, 1992, s.2

Oğlan ile Nur-Ali Şirin Bey başa geçerek Ruslarla müzakerelerde bulunmak üzere Seyyid-Kul Şerif Molla'yı Züye'ye gönderirler.

Rus Çarı bu müzakerede Kazanlılardan üç şey ister:

1. Şah Ali Kazan'a tekrar Şah olarak gidecek,
2. İdil'in dağlık tarafı Moskova'ya bırakılacak,
3. Milli Partinin Baş mümessili sayılan Süyüm-bike ve oğlu Ütemiş GirayHan Ruslara teslim edilecek.¹¹

Kazanlılar Çarın bütün isteklerini kabul ederek 11 Ağustos 1551'de Süyüm-bike ve oğlunu Ruslara teslim ederler.

İşte böylesine karışık ihanet, talihsizlik, acı ve hüznü dolu bir olay Kazan halkını derinden etkilemiştir. Süyüm-bike gibi asil, milliyetçi, vatansever ve devlet yönetiminde bulunan bir kadını Ruslara teslim etmeleri, Süyüm-bike'nin sonu olduğu gibi belki de Kazan Hanlığının da sonu olmuştur.

Bu şiir tarihi bir beyittir. Diğer tarihi beyitlerde olduğu gibi şiirin başında tarih verilerek giriş yapılmıştır. Beyitin muhtevasını oluşturan ana olay Süyüm-bike'nin Kazan'dan ayrılışı üzerine kurulmuştur. Beyit, olayın kahramanı Süyüm-bike'nin ağzından anlatılmaktadır. Şiirde söz uzatılmadan doğrudan konuya girilmiştir. Şiirin sahibi belli değildir. Bizim Tatar Halk İcadından aldığımız bu beyitin, 1960'ta Tataristan'ın Elki vilayeti, Tatar Tügelboy köyünden Süyümbike Nurgaliyeva'nın beyit defterinden alınmıştır. S. Nurgaliyeva'nın ise, bu beyiti 1910'da Megermiya isimli şahıstan yazıp aldığı belirtilmektedir. En uzun -66 beyit- beyitlerden biridir. Beyitlerdeki hece sayısı 14,15,16 ve 17 arasında değişmektedir.

Halk şiiri türlerinden biri olarak gayet sade bir dili, çok akıcı ve ahenkli bir üslubu vardır. Beyit şiirden çok nesre yaklaşan manzum bir hikâye örgüsündedir. İslami inanç ve kabulün tesiri olan kadere iman şiirin bütününe sinmiştir. Bu kabulleniş, "Kırım'dan Kazana getirdi beni takdirim", "nider çare takdire", "takdir böyle yazmış" gibi söyleyişlerle her fırsatta dile getirilir.

¹¹ Akdes Nimet Kurat, *IV-XVIII Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, 2.Baskı, Ankara, 1992s.183

Diyebiliriz ki, destanlar gibi beyitlerden de tarihi olaylar hakkında kesin yargılara gitmek yanıltıcıdır. Çoğu zaman tarihi kaynaklardaki bilgilerle beyitlerdeki bilgiler birbirini tam anlamıyla tutmayabiliyor. Bu durum Süyüm-bike beyiti için de geçerlidir. Mesela, 29. beyitte annesiyle birlikte esir düşen Ütemiş Giray'ın dört yaşında olduğu söylenirken tarihi kaynaklar onu üç yaşında göstermektedir.¹² Yine 65. Beyitte Süyüm-bike'nin elinden alınan Ütemiş'in altı yaşında öldüğü bildiriliyor, oysa ilerde hanlık iddiasında bulunmaması için dini değiştirilen Ütemiş Giray'ın 1566'da, 20 yaşında iken öldüğü bilinmektedir.¹³

Belki de beyti çıkaran kişinin gönlü bir çocuğun İslamiyetten çıkarılmasına razı olmamıştır. Bu yüzden çocuğun altı yaşında öldüğünü söyleyerek hem anneyi hem de beyiti okuyup dinleyenleri vicdan azabından kurtarmak istemiş olabilir. Burada dinden çıkarılmaktansa ölmeyi tercih eden Tatar halkının İslamiyete bağlılığını görüyoruz.

SÜYİMBİKE BEYİTİ ***

- 1 *Méñ de biş yöz unbişte bu dünyaga kilgenmén*
Ata-ana deületén kitmes diyép bélgenmén
- 2 *Ata-ana kulında bér kaygıda kürmedén*
Kaygularnı kürérmén dip iseplep de yörmedém
- 3 *Kazannarga Kırımnan kitérdé bené tekdirem*
Kazanıñ bér yeş hanı Cangali buldı irém,
- 4 *Han bikesé bulgaçdın, iké (yıl) gına torgaçdın,*
Tol kaldım, kaygılı buldım, han dönyada kuygaçtın
- 5 *Kırımlık Safagerey Kazanga han buldı,*
Üç hatını bulsa da, durténçéğé miné aldı.

¹² Akdes Nimet Kurat, *IV-XVIII Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, 2.Baskı, Ankara, 1992s.183

¹³ *Tatar Halk İcadı Beyitler*, Kazan, 1983, s.295

*** Süyüm-bike Beyiti, *Tatar Halk İcadı Beyitler*, (Kazan, 1983, s.30-34) adlı kitap-
tan alınmıştır.

- 6 Dönyaları hafalı, zamanlar butaldı,
Kazanga kürşé illerden padişalar küz saldı
- 7 Safagerey vakıtında bik küp buldı sugışlar,
Her kaydan yau kilgeçtin avır buldı sulışlar.
- 8 Undürt yıl gömérém ütté Safagerey han belen,
Kazan şeheré küñélséz, yulda tükken kan bélén.
- 9 Şeher tışında sugış, içinde tulgan afet
Şul tınıçsız vakıtta Safagereyém vafat.
- 10 Meskeü Hanı Kazannı almak bula üzéne
Kazanlılar fetné açá, karamıylar süzéme
- 11 Başkara almıym eşémné, tıñlata almıym kişini
Her kaysı üzé bélgen bulıp, yürttéler urtak eşni
- 12 Han kabéré östéne kordırdım taş manara,
Didém: “Üzém ulsem de isémém küp yılga bara
- 13 Manaranı korgaçtıyn könleştéler haléme,
Meskeüge hat yazdıra şul kündeşém-zalime,
- 14 “Sugış öçén Söyimbike manranı saldı”, dip,
Tagı yazgan “Kırımnan yaña gasker aldı”, dip,
- 15 Minde ul niyet bulmadı, min sugış télemedém
Morzalarınıñ yuk fikéren küzéme de elmedém,
- 16 Morzalarga min eyttém meskeü bélén béléşik,
Hiçbér çebér irmese, buysınıyk ta kiléşik,
- 17 İndé alay bulmasa, köçlé belén béléşik,
Solıh bozmyık, mal birik, sugış diyép söyleşmik.
- 18 Tınıç torsak, küp yıllar kannarıbiz tügélmes,
Meskeü bérlen seüde kılsak, deületébez kimemes.
- 19 Bu süzémné morzalar hiç de kabul kürmedé,
Ni kaderlé eytsem de, bér süzém de kérmedé.
- 20 Meskeü eyte: Sugışmagız, min Kazannı alırmın,

- Rencémegéz, ahırında yahşı uk cefa salırmın.
- 21 Şuni işetgeç Kırımğa, kiterge de uyladım,
Küreçekler bulganga, kabul tügél télegém.
- 22 Karaştılar morzalar, Meskeü süzén almıylar,
Karşılıknı Meskeülüler minnen diyip anlıylar.
- 23 Kazan-Meskeü arasında tağın bér sugış buldı,
Ciñélgeçtén kazanlılar, solhka kiñeş kıldı.
- 24 Meskeü soñğı solhknı başkalarga yad kıylgan,
Miné meskeüğe uzatunı solhka bér şart kıylgan.
- 25 Kazandağı türeler solhka kül kuygannar,
Miné meskeüğe ozatıp, tınıç tormak bulgannar.
- 26 Solhtan soñ ilçe kildé miné Meskeüğe alırga,
Deületémneñ ayırıp miné, gorbetlékke salırga.
- 27 Nidér çara tekdirge, yuktır yanda hiç kేశém,
Alındım min hebéske, möşkél buldı her eşém.
- 28 Bardım hanım kabérene tükdem küzdin yeşémne,
Didém: “Kürgél halémne sattılar şul başımın”.
- 29 Béle almıysıñ halémne eşém hezér bik gasir,
Dürt yeşénde gaziz balañ miném bélendér esir.
- 30 Sin ülgende ük Allamıñ eméré iken firakka,
Esir bulıp, ugılıñ bélen kitebéz şul yırakka.
- 31 Sinéñ isen çağında motiyg idek eméréñe,
Bugén buldık canlı ülek, alsana, canım, kabéréñe.
- 32 Cenazañnı ozattım, cılap küzem taldırıp,
Bugén min kitem Meskeüğe siné cirde kaldırıp.
- 33 Diyip söyledém kabérge ben téllerém kipkençé,
Cıladım ben moñ bulıp, küz yeşlerém bétkençé.
- 34 Takdir şulay yazgaçtin hiç bendenéñ eşe yuk,
Yeş urınına kan aksa da, hiç jelleüçé kేశé yuk.

- 35 Deületém kulımdın kitkeç, öç köngeçe cıladım,
Hiç te şefkat bulmagaç bér, hodaydin soradım.
- 36 Kuzém saldım dergaya, kilgen köyme alırga,
Ulmegen canlı ülékné lehétlerge salırga.
- 37 Han saraydan deületné, mal-zinnetné aldılar,
Üç köngeçe mallar taşıp köymelerge citerge.
- 38 Emér buldı kiterge, köymelerge citerge,
Küzlerémnen nurı bétté, bélmim ni hel iterge.
- 39 Iké adem totıp miné utırttılar arbaga,
Tehét-behétémné kaldırıp, köyme yanına barmaga.
- 40 Küzém saldım halıkka, köylep-cılap ozata,
Kaysıları: "Meskeü hanı rehımlé", -dip yuata.
- 41 Şeher tamam görüldér, cılau-sıktau tavışı,
Miña töşken kaygılar-morzalarınıñ tabışı.
- 42 Kazandağı knyezler üze tınıç bulırga,
Her kaysı kul kuygan miné esir kılırga.
- 43 Cılau köylerén uynap, uynçılar ozata,
Moñlı köylé uynnar hesretlerné kuzgata.
- 44 Uylap aldım, kıyamet kupkan melle bügén, dip,
Tagı uyladım, cılauçılar miném kébék tügél, dip.
- 45 Kaysı eyte: "elvidağ", kaysı eyte: "elfırak",
Min eytem: "behil bulıgız, kitem indé, bik yırak".
- 46 Barıp cütkeç deryaga kitérdéler kimege,
Gaziz téllerém beylendé bélmim ni süz dimege.
- 47 Köyme kitté kuzgalıp, karçıgaday koşını alıp,
Min garip-biçaradan akılnı alıp, huşını alıp.
- 48 Volgaga çıkkanda karadım min kalaga,
Kaldı cılap kazanım, ohşap ükséz balaga.
- 49 Bara torgaç bez citték zöye digen kalaga,

- Kildé andagin boyar-morza bézné kurép kalmaga.
- 50 Barıp citkeç zöyeğe, anda da oç kön tordık,
Çıkmadık béz bér cirge, kime éçénde utırdık.
- 51 Andan kitték, Meskeüğe, kürép sefer mihnetén,
Esir bulıp barabız, kurmi donya zinneten.
- 52 Küp zamannar bargaçtın, Meskeüğe barıp cittek,
Bu behétséz başlarga ni bula?- dip béz kötték.
- 53 Kızlar meydanı digen bér uringa illtéler,
Béraz karap torgaçtın bézné yortka kérttéler.
- 54 Kérgen yortka karavıl kuydılar bér un kéşé,
Çıgarmıylar, yörtmiyler hem kértmiler bér kéşé.
- 55 Küñ de uza, tüñ de uza, hesretdin teném sıza,
İké boyar kilgen bér küñ, bérsé “eyde” dip kul suza.
- 56 Esir bulgaç, ni çara, kuzgaldım min biçara,
Balam bélen ikébézné kayda alar alıp bara?
- 57 Barıp kérdék zur yurtka éçinde aniñ hansaray,
Küp kéşéler cıyılğan, barısı da bézné karıy.
- 58 Padişah ta şunda üzé, miña eyte ber süzné,
“Balañ munda asralır, irge birem min sézné.
- 59 Diyip şunda balamni kulımnan da aldılar,
Esirlékten yangan idém, tagın utga saldılar.
- 60 İşéttém min, balamni poplar algannar diyip,
Gakili da yuk sabıynı dinnen çıkaralar dip.
- 61 Şul yılını uk miné de patşa birdé bér hanga,
Kasıymdağı Şahgali- Kazanga doşman canga.
- 62 Mine algaç, sugıšta emér buldı barırğa,
Meskeüler bélen béрге Kazannı hem alırğa.
- 63 Şahgaliler bargannar, Kazannı da algannar,
Miné satkan morzaların başın cirge salgannar.

- 64 *Yadéger bélen köndeşém tağı da kulga töşken,
Mine yandırğan utka üzé da yahşı péşken.*
- 65 *Garip balam Ütemeş altı yeşéne citté,
Fani dönyadin ütté, andan bir kaygım bitti.*
- 66 *Dönyaga kilgen adem kaygı kürmiçe tormıy,
Dönyada şat yörgennéñ de tufraktır ahır urını.*

SÜYİMBİKE BEYİTİ

1. Bin yüz onbeşte dünyaya geldim, Ata-ana devletini gitmez diye bildim.
2. Ata-ana elinde bir kaygı da görmedim, kaygılar görür müyüm diye de hiç düşünmedim.
3. Takdirim beni Kırım'dan Kazan'a getirdi, Kazan'ın genç hanı Can Ali erim oldu.
4. Han bikesi olup, iki yıl kadar durduktan sonra dul kaldım. Han dünyadan gidince kaygılı oldum.
5. Kırımlı Safagiray Kazan'a han oldu. Üç eşinin (üstüne) dördüncü (hatun olarak) beni aldı.
6. Dünyayı kaygılı, karışık zamanlar sardı. Komşu ülkelerin Padişahları Kazan'a göz dikti.
7. Safagiray vaktinde pek çok savaşlar oldu; Her taraftan düşman geldi, yaşam çok zorlaştı.
8. Safagirayla 14 yıl ömrüm geçti; Kazan şehri uğruna dökülen kanlarla sulanmış durgun, acılıdır.
9. Şehrin dışı savaş, içi afetle dolu, bu karışık vakitte Safagirayım vefat etti.
10. Meskeü Hanı Kazan'ı almak istiyor, Kazanlılar da fitne açıp, sözümü dinlemiyorlar.
11. İşimi yapamıyorum, sözümü kimseye dinletemiyorum. Hepsi kendi bildiğini yapıyor.
12. Kendim ölsem de ismim uzun yıllar yaşasın diye, Han kabri üstüne taş minare yaptırдым.
13. Minareyi yaptıırınca kışkandılar ve Moskova'ya, zalim düşmanıma mektup yazdılar.

14. Süyüm-bike Kırım'dan asker getirtti, savaşı için minareyi yaptırdı diye,
15. Bende o niyet olmadı, ben savaşı istemedim. Mirzaların olmayan fikrine göz bile atmadım.
16. Ben Mirzalara, "Moskova ile görüşelim, hiçbir zorluk çıkmazsa anlaşalım" dedim.
17. Şimdi böyle olmazsa, güçlü ile güreşmeyelim; Sulhu bozmayalım, mal verelim, savaşı diye konuşmayalım.
18. Savaşı dursak bir süre kanımız dökülmez, Moskova'yla ticaret yaparsak devletimiz (zora) düşmez, küçülmez.
19. Bu sözümü mirzalar hiç dinlemedi, Ne kadar söylesem de bir sözüm dahi (kulaklarına) girmedim.
20. Moskova (biz) savaşımadan Kazan'ı alırsanız diyor, İncimeyiniz sonunda da çok cefalar ederim.
21. Bunu duyunca Kırım'a gitmeyi düşündüm. İnsanın göreceği olunca dileği kabul olmazmış.
22. Mirzalar birbirlerine bakıp Moskova'nın sözünü dinlemiyorlar, Moskova'nın cevabını bizden diye anlıyorlar.
23. Kazan-Moskova arasında bir savaş daha oldu, Kazanlılar yenilince sulhta karar kıldılar.
24. Moskova son anlaşmayı gizli yapmış, beni Moskova'ya göndermeyi de sulha bir şart koymuş.
25. Kazandaki amirler barışı imzalamışlar, beni Moskova'ya gönderip rahat yaşamak istemişler.
26. Barıştan sonra elçi beni Moskova'ya götürmeye geldi. Beni devletimden ayırıp gurbete sal(dılar).
27. Takdire çare yoktur, yanımda hiç kimsem yok, hapse alındım, müşkül oldu her işim.
28. Han'ın (Safagiray) kabrine vardım, göz yaşını döküp ağladım, Dedim: "Gör halimi şu başımı sattılar".
29. Halimi bilmiyorsun, şimdi işim çok zor, dört yaşında aziz olan (oğlum) benimle esirdir.
30. Ölüm Allah'ın emri olduğu için ayrılığın katlandık, İşte şimdi esir olup uzaklara gidiyoruz.
31. Senin sağlığında emrine uyardık, bugün canlı ölü olduk, bizi de kabrine alsana canım.

32. Ağlayıp, göz (yaşımı) silip, cenazeni kaldırdım. Bugün ben seni yerde koyup Moskova'ya gidiyorum.

33. Deyip söyledim ben dilim yapışınca kadar, üzülüp, bunalıp göz yaşlarım bitinceye kadar ağladım.

34. Takdir böyle olunca ben bendenin elinden gelen yok, yaş yerine kan akısa da hiç silecek kişi yok

35. Devletim elimden gidince üç gün ağladım, Hiç (bir) şefkat görmeyince bir Allah'a sordum.

36. Denize baktım, bizi alacak gemi canlı ölüyü lahitlere koymaya gelmiş.

37. Han saraydan devleti, malı ziyneti aldılar, üç gün gece gündüz malları gemiye taşıdılar.

38. Gemilere binmeyi emrettiler, ağlamaktan gözlerimin nuru bitti, bilmiyorum ki ne yapmalı.

39. Tahtı-bahtımı alıp gemiye götürmek için, iki kişi beni oturtup arabaya bindirdiler

40. Halk "Moskova Hanı rahimli" deyip, ağlayıp-söyleyip uğurluyor, (bana) teselli vermeye çalışıyor.

41. Şehir tamamen ağlama-sızlama sesleriyle uğulduyor, bana düşen (ise) kaygılar, mirzaların sesleri.

42. Kazan'daki kinezler (Moskova yanlıları) çok rahatlar, hepsi de beni esir vermeye imza atmışlar.

43. Şarkıcılar, çalgıcılar yaşlı hazin şarkılarını söyleyerek, çalarak uğurluyorlar, hazin ezgili çalgılar hasretlerini artırıyor.

44. Bugün Kıyamet mi koptu acaba? diye düşündüm önce, sonra tekrar düşündüm (ki) ağlayanlar yas tutarlar benim gibi değiller.

45. Bazıları elveda, bazıları el-fırak diyordu, Bende "Bahtlı olun şimdi çok uzağa gidiyorum diyordum.

46. Denize varınca gemiye deryaya getirdiler, aziz dillerim bağlandı, bilmiyorum ne diyeyim.

47. Gemi yaklaşıp laçın kuşunu alıp gitti, ben garip-bî-çârenin aklını fikrini alıp gitti.

48. Volga'ya çıkınca kaleye baktım, Kazan'ım ağladı, öksüz bir çocuk gibi kaldı.

49. Gide gide Züye Kalesine ulaştık, Oradaki boyar-mirza bizi görüp almaya geldi.

50. Züye'de üç gün gemi içinde kaldık, bir yere gitmedik.

51. Oradan yolculuğun mihnetini çekip Moskova'ya gittik, dünya süsünü, zenginliğini görmeden esir olup gidiyoruz.

52. Uzun bir yolculuktan sonra Moskova'ya ulaştık, bu bahtsız başlara ne gelecek diye bekledik.

53. Kızlar meydanı denen bir yere götürdüler, biraz bekledikten sonra bizi eve soktular.

54. Girdiğimiz eve on kişi gözcü koydular, ne bizi çıkarıyor ne de başkalarını içeriye alıyorlar.

55. Günler, geceler geçiyor, hasretten içim sızlıyor. Bir gün iki gardiyan gelip, haydi deyerek kolunu uzattıyor.

56. Esir olunca çaresiz boyun eğdim ben biçâre, balamla ikimizi nereye alıp götürüyorlar?

57. Büyük bir yere varıp girdik, (orada) Hansaray ve pek çok kişi toplanmış hepsi de bize bakıyor.

58. Padişah da burda idi, bana "Balan burada büyütülüp yetiştirilir, ben sizi ere vereyim" dedi.

59. Deyip, burada çocuğu elimden aldılar, esirlikten içim yanmıştı, daha da ateşe saldılar.

60. Balamı Papazların aldığı duydum, sabinin aklı da yok, dinden çıkarırlar diyorlar.

61. Bu yıl padişah (Çar) beni Kâsım'daki Kazan'a düşman Şah Ali Han'a verdi,

62. Şah Ali beni alınca Moskova'yla birlikte Kazan'ı almak için savaş emri verdiler.

63. Şah-Aliler varmışlar, Kazanı da almışlar, beni satan Mirzaların başını yere salmışlar.

64. Yedigârla birlikte hasmım da ele düşmüş. Beni ateşe yandırmıştı, kendi de iyi pişmiş.

65. Garip balam Ütemiş altı yaşına girdi, fani dünyadan geçti ondan yana kaygım kalmadı.

66. Dünyaya gelen insanoğlu kaygı görmeyince durmuyor, dünyada mutlu yaşamın sonu da topraktır.